

Paggamit sa Apat a Pagsabi

Ayta Mag-indi
Kapampangan
Tagalog
English

Paggamit sa Apat a Pagsabi

The Use of Four Languages

**Ayta Mag-indi
Kapampangan
Tagalog
English**

SUMMER INSTITUTE OF LINGUISTICS, INC.
Translators 1991 Publishers

Published
in cooperation with
the Bureau of Elementary Education
and
The Institute of Philippine Languages
and the
Department of Education, Culture and Sports

Additional copies of this publications are available from:

Book Depository
P.O. Box 2270 CPO
1099 Manila

We wish to express appreciation to the Program for Asian Projects, the Ramon Magsaysay Award Foundation, and the Rockefeller Brothers Fund for their assistance in the production of this publication.

A Phrase Book In Ayta Mag-indi

91.01-1091-3C

ISBN 971-18-0185-X

57.120P-914033B

REPUBLIKA NG PILIPINAS
(Republic of the Philippines)
KAGAWARAN NG EDUKASYON, KULTURA AT ISPORTS
(DEPARTMENT OF EDUCATION, CULTURE & SPORTS)
MAYNILA
(MANILA)

TANGGAPAN NG KALIHIM
(OFFICE OF THE SECRETARY)

PAUNANG SALITA

Sagana sa ganda at pagkakaiba-ibang kultural ang ating bansa. Mahigit 150 wika ang umiiral sa 300,000 metro kwadrang saklaw ng ating bayan, na bawat isa'y may sariling pagkakakilanlan, sa lalong nakapagpaparilag sa pagkamosaik ng buong bayang Pilipinas.

Sa simula pa lamang ng ating kasaysayan, napanatili na ng mga pamayanang kultural ang kakanyahan ng bawat isa. Ngayon, lalo natin silang dapat himuking higit pang pangalagaan ang kanilang makukulay na pamana. Itaas nating ang ating kapwa Pilipino at patindihin ang kanyang pagmamalaki sa sarili at sa mga ninunong nakapag-ambag sa pagtatatag ng ating bansa upang lalong ibunsod ang pagmamalaki at dangal ng ating pagkabansa.

Ang aklat na ito ay isa lamang sa maraming aklat na naglalayong linangin ang kasanayan sa pagbasa at pagkaunawa at dagdagan ang kaalaman sa pamamagitan ng unang wika, tungo sa pagkatutong bumasa sa wikang pambansa. Pinabibilis ng ganitong pagdulog ang pagkatutong bumasa at ang tagumpay at tiwalang matatamo sa ganitong paraan ay magbubunsod sa estudyante sa hangaring ipagpatuloy ang edukasyon sa wikang pambansa.

Ikinararangal ng Kagawaran ng Edukasyon, Kultura at Isports na ipakilala ang aklat na ito, ang pinakahuli sa isang serye ng mga aklat na naglalayong palaganapin ang pagkatutong bumasa at sumulat. Habang nalilining ang mga kasanayang pang-edukasyon na hinahangad ng mga aklat na ito, ang ating bansa sa pangkalahatan ay magtatamo ng kasaganaan.

ISIDRO D. CARIÑO
Kalihim

PREFACE

The primary purpose of this book is to help speakers of Ayta Mag-indi communicate with speakers of Tagalog, Kapampangan, and English. It will also help test the orthography as well as be an aid in establishing dialect differences in Ayta Mag-indi villages other than Pasbul, Porac, Pampanga, and Nabuklod, Floridablanca, Pampanga.

Commonly used expressions are given in four languages and are grouped by topics. Translations are not literal, but are designed to express each phrase in a way that is natural to the language and culture in question.

This is a test edition. Ayta Mag-indi phrases were compiled by Roger and Joanne Green (SIL), with assistance from Sonia Torres and Rita Kapuno in Pasbul, and Mariet Bacani and Ellen Bacani in Nabuklod.

Cover artwork by Rosemary Rodda (SIL).

Any suggestions for corrections are welcome. Please send your suggestions to:

S.I.L.
P.O. Box 2270 CPO
1099 Manila

AYTA**Sa dan**

1. Antuy ubatan mu?
2. Antuy lakwên mu?
3. Ubat aku du.
5. Mitayna.

KAPAMPANGAN**Ing dalan**

1. Nukarin ka ibat?
2. Nukarin ka munta?
3. Ibat ku karin.
5. Tara na.

TAGALOG**Sa daan**

1. Saan ka galing?
2. Saan ka pupunta?
3. Galing ako doon.
4. Pupunta ako sa inyo.

ENGLISH**On the path**

1. Where are you coming from?
2. Where are you going?
3. I came from there.
4. I am going to your place.

Pagpasyal

Pagbisita

Pagdalaw

Visiting

1. Sumun kayna.
2. Miknu kayna.
3. Muna kina kamu.
4. Muli akina.
5. Mitayna.

1. Lungub na ka.
2. Lukluk ka.
3. Muna naku keka.
4. Muli naku.
5. Tara na.

1. Pasok ka na.
2. Maupo ka.
3. Mauuna na ako sa iyo.
4. Uuwi na ako.
5. Tayo na.

1. Come inside.
2. Sit down. / Have a seat.
3. I'll go ahead. (said when leaving)
4. I'm going home.
5. Let's go now.

Pamakisabi sa kaluguran

Pamakisabi kareng kaluguran

Pakikipag-usap sa kaibigan

Speaking with friends

1. Mangêd ya lugal mu.
2. Labay ku di ta ayin gulo.
3. Magsilbi aku nayin maglitratu kamu?
4. Labay kun makatandan pagsabi yu.
5. Salamat kamu.

1. Masanting ya ing lugar mu.
2. Buri ku keni; tahimik ing lugar.
3. Malyari da kang kuanan letrato?
4. Bisa kung mabiasa keng salita yu.
5. Salamat.

1. Maganda ang tirahan mo.
2. Gusto ko rito; tahimik kasi.
3. Puwede ba kitang litratuhan?
4. Gusto kong matutunan ang salita ninyo.
5. Salamat.

1. Your place is nice.
2. I like it here because it's peaceful.
3. May I take your picture?
4. I would like to learn your language.
5. Thank you.

Pisasabyan sa bali

1. Aku tanda.
2. Pasawên mina.
3. Sikay bahala.
4. Sikina.
5. Kaksaw ka di.
6. Ibuklat muy lawasan.
7. Isara muy awang.
8. Agana ka pun.
9. Kilaku kaw kangku.
10. Sisabêt ya lamu mu?
11. Tanda muy Mayor sa lugal hatu?
12. Tanda kuy lupa na.
13. Sabêt ya lagyu na?

Pamipagsalita pibale-bale

1. Eku balu.
2. Paburen mu ne.
3. Ikang bala.
4. Aku namu.
5. Munta ka keni.
6. Buklat me ing pasbul.
7. Isara me ing awang.
8. Saugli mu.
9. Tuki kayu kanaku.
10. Ninu ing kayabe mu?
11. Kilala me ing Mayor king lugar a ita?
12. Kakilala ke king lupa na.
13. Nanu ing lagyu na?

Pakikipag salita pamamahay

1. Hindi ko alam.
2. Bayaan mo na.
3. Bahala ka.
4. Ako na.
5. Halika rito.
6. Buksan mo ang pinto.
7. Isara mo ang bintana.
8. Sandali lang.
9. Sumama kayo sa akin.
10. Sino ang kasama mo?
11. Kilala mo ba ang alkalde sa lugar na iyon?
12. Kilala ko siya sa mukha.
13. Ano ang pangalan niya?

Inside the home

1. I don't know.
2. Never mind.
3. It's up to you.
4. I'll do it.
5. Come here.
6. Please open the door.
7. Please close the window.
8. Wait a moment.
9. Come with me.
10. Who is your companion?
11. Do you know the mayor of that place?
12. I know him by sight.
13. What is his name?

AYTA**KAPAMPANGAN**

14. Akina tanda. / Naliwan ku.	14. Eke atandakanan. / Akalingwan ke.
15. Aku maintindiyan.	15. Eku aintindian.
16. Sabêt ya hati (habayti)?	16. Nanu ya ini?
17. Sabêt ya hanê (habain)?	17. Nanu ya iyan?
18. Sabêt ya hatu (habaytu)?	18. Nanu ya ita?
19. Kan sabêt ya habain ya lapis?	19. Kaninu ya lapis iyan?
20. Kangkuy habain.	20. Kanaku ya iyan.
21. Nakanu? / Makanu? Sisabêt? Kan sabêt?	21. Kapilan? Ninu? Kaninu?
22. Saantu? / Awta? / Parasaantu?	22. Nukarin? Bakit? Makananu?
23. Umanên muy sinabi mu.	23. Ulitan mu ing sinabi mu.
24. Sabêt ya labay mu?	24. Nanu ing buri mu?
25. Dilag kan kailangan?	25. Atin kan kailangan?
26. Ayin.	26. Ala naman.

TAGALOG**ENGLISH**

14. Hindi ko matandaan. / Nakalimutan ko na.	14. I don't remember. / I have forgotten.
15. Hindi ko maintindihan.	15. I don't understand.
16. Ano ito?	16. What is this?
17. Ano iyan?	17. What is that near you?
18. Ano iyon?	18. What is that over there?
19. Kaninong lapis iyan?	19. Whose pencil is that?
20. Akin iyan.	20. That's mine.
21. Kailan? Sino? Kanino?	21. When? Who? Whose?
22. Saan? Bakit? Papaano?	22. Where? Why? How?
23. Ulitin mo ang iyong sinabi.	23. Repeat what you said.
24. Ano ang gusto mo?	24. What do you want?
25. May kailangan ka?	25. Do you need something?
26. Wala naman.	26. Nothing special.

AYTA**KAPAMPANGAN**

27. Sabêt ya nadyag kamu?	27. Nanu ing malilyari keka? /
Nananu ka?
28. Sabêt ya pandaygên mu?	28. Nanu ing gagawan mu?
29. Magsilbi mu ku nayin
lamwan?	29. Malyari mu kung tukian?
30. Mamparas aku.	30. Mamalagwa ku.
31. Kalabay akun mangan.	31. Bisa kung mangan.
32. Kabêlêw aku.	32. Bisa kung matudtud.

TAGALOG**ENGLISH**

27. Anong nangyayari sa iyo?	27. What is the matter with
you?
28. Ano ang ginagawa mo?	28. What are you doing?
29. Maaari bang samahan mo
ako?	29. Would you please accompany
me?
30. Nagmamadali ako!	30. I'm in a hurry.
31. Gusto kong kumain.	31. I want to eat now.
32. Gusto kong matulog.	32. I want to sleep now.

Habaytuy mitata-anak

Deng mi yanak

Ang mag-anak

The family

1. Nabiyay ya pun ya tatang mu?
2. Awu, nuwa nati ya indu ku sabaytun gisay taun.
3. Umnu kaw mipapatêl?
4. Walu kay mipapatêl.
5. Sikay panganay?
6. Alwa, sikuy bunsu.
7. Umnuy nay taun mu?
8. Nag-asawa kayna?
9. Nag-anak kawna?
10. Awu, dilag akun limay anak.
11. Luway babayi buy tatluy liyaki.

1. Mabiye ya pa i tatang mu?
2. Wa, pero i ima ku mete ya anyang banwang metung.
3. Pilan kayung mikakapatad?
4. Walo kaming mikakapatad.
5. Ika ing pangane?
6. Aliwa, aku ing bunsu.
7. Pilan nakang banwa?
8. Atin nakang asawa?
9. Atin nakayung anak?
10. Wa, ating nakung limang anak.
11. Adwang babae ampon atlong lalaki.

1. Buhay pa ba ang tatay mo?
2. Oo, pero ang nanay ko ay namatay noong isang taon.
3. Ilan kayong magkakapatid?
4. Walo kaming magkakapatid.
5. Ikaw ba ang panganay?
6. Hindi, ako ang bunso.
7. Ilang taon ka na?
8. May asawa ka na ba?
9. May mga anak na ba kayo?
10. Oo, mayroon akong limang anak.
11. Dalawang babae at tatlong lalaki.

1. Is your father still living?
2. Yes, but my mother died last year.
3. How many brothers and sisters do you have?
4. There are eight children in our family.
5. Are you the eldest?
6. No, I am the youngest.
7. How old are you?
8. Do you have a wife/husband?
9. Do you have children?
10. Yes, I have five children.
11. Two are girls and three are boys.

Nakatanam

Kapanamdaman

1. Dilag ka nayin sakit?	1. Atin kan sakit?
2. Nagsakit aku.	2. Atin kung sakit / Masakit ku.
3. Paêlêw ka sa doktor.	3. Palawe ka king doktor.
4. Antuy kakitan kun doktor ya mangêlêw kangku?	4. Nukarin ke akit ing manulung doktor?
5. Sabêt ya matanam mu?	5. Nanu ing panamdaman mu?
6. Masakit ya ulu ku.	6. Masakit ku buntut.
7. Nansuka aku naybi.	7. Minyuka ku nabengi.
8. Nalipat ya mata ku buy inumut aku.	8. Malilyu ku ampon malagnat.
9. Paran dilag akun malaria.	9. Palage ku atin kung malaria.
10. Indyeksyunan kata.	10. Indieksyunan daka.
11. Inumên muy panulun hati balan ugtuy mamut.	11. Inuman me ing panulung ini balang ugtu.

Karamdaman

Sickness

1. May sakit ka ba?	1. Are you sick?
2. May sakit ako.	2. I am sick.
3. Magpatingin ka sa doktor.	3. Go to the doctor.
4. Saan ko matatagpuan ang doktor?	4. Where can I find a doctor?
5. Ano ang nararamdaman mo?	5. How do you feel?
6. Masakit ang ulo ko.	6. I have a headache.
7. Nagsuka ako kagabi.	7. I vomited last night.
8. Nahihilo ako at may lagnat.	8. I feel dizzy and have a fever.
9. Palagay ko ay may malaria ako.	9. I think I have malaria.
10. Iiniksiyunan kita.	10. I will give you a shot.
11. Inumin mo ang gamot na ito tuwing tanghali.	11. Take this medicine every day at noon.

Pag-aral sa pagsabi

Pamag-aral king salita

1. Katanda kaw magsabin Tagalog?	1. Biasa kayung magsalitan Tagalog?
2. Makaintindi akun pêrad.	2. Makaintindi kung ditak.
3. Makasabi akun pêrad.	3. Makapagsalita kung ditak.
4. Sabêt ya _____ sa pagsabi yu?	4. Nanu ing _____ king kekong salita?
5. Sabêt ya pamêg yu sa sabin hati?	5. Nanung yausda king kekayung salita?
6. Sabêt ya labay sabin hati?	6. Nanu ing buri nang sabiyan nini?
7. Maintindyan mu nayi ya sabin ku?	7. Ayintindiyan mo ing kanakung sasabiyan?
8. Aku maintindyan.	8. Eku ayintindiyan.
9. Umanên mu pun ya habain.	9. Pasibaywan mu nya./Pakiulit me.
10. Ipanakawa muy sabin mu.	10. Magsalita kang banayyad.

Pag-aaral ng wika

Language learning

1. Marunong ba kayong magsalita ng Pilipino?	1. Do you know how to speak Pilipino?
2. Nakakaintindi lang ako ng kaunti.	2. I can only understand a little.
3. Nakakapagsalita ako ng kaunti.	3. I speak it a little.
4. Ano ang _____ sa salita ninyo?	4. How do you say _____ in your language?
5. Anong tawag nito sa salita ninyo?	5. What's the name for this in your language?
6. Ano ang ibig sabihin nito?	6. What does this mean?
7. Naintindihan mo ba ang aking sinasabi?	7. Do you understand what I am saying?
8. Hindi ko po maintindihan.	8. I don't understand.
9. Pakiulit mo nga.	9. Please repeat that.
10. Magsalita ka ng marahan.	10. Speak more slowly.

AYTA**KAPAMPANGAN**

11. Katanda kan magsabin Inglis.	11. Biyasa kang magsalitan
Inglis.
12. Asê matulid ya pagsabi kun Inglis.	12. E masalese ing kanakung
pamagsalitan Inglis.
13. Babayu aku pun magsabin Ayta.	13. Mani-garal ku pa mung
magsalitan Baluga.
14. Isabi mu kangku ya sabin Ayta.	14. Pakisabian mu kung
salitan Baluga.
15. Kalabay kay makatandan sabin Ayta.	15. Bisa kaming mabiasang
salitan Baluga.
16. Ustuy habain?	16. Istuya yan?

TAGALOG**ENGLISH**

11. Mahusay kang magsalita ng Inglis.	11. You speak English well.
12. Hindi maayos ang aking pagsasalita ng Ingles.	12. My speech is not
grammatical in English.
13. Nag-aaral pa lamang akong magsalita ng salitan Ayta.	13. I am still learning how to
speak the Ayta language.
14. Kausapin mo ako sa Ayta.	14. Please speak Ayta with me.
15. Gusto naming mag-aral ng salitan Ayta.	15. We want to learn the Ayta
language.
16. Tama ba iyan?	16. Is that correct?

Pangan

Pamamangan

Pagkain

Food

1. Layangên aku buy kainum.	1. Maranup ku ampon maung danum.
2. Mangan kitamina.	2. Mangan tana.
3. Mamtêg kaw mangan. Akaw marêng-êyan.	3. Mangan kayung masalese. Ali kayu marine.
4. Katanda kan mallutu!	4. Biasa kang magluto!
5. Manyaman ya kanên. Ustu ya sangkap na.	5. Manyaman ing pamangan. Istuya sangkap na.
6. Mangwa kaw pun.	6. Kuma kayu pa.
7. Akina kalabay ta nabsuy akina.	7. Ali naku bisa. Mabsi naku.
8. Biyan mu kun lanêm.	8. Dinan yu na ku pung inuman.

1. Nagugutom at nauuhaw ako.	1. I'm hungry and thirsty.
2. Kumain na tayo.	2. Let's eat now.
3. Kumain kayong mabuti; huwag kayong mahihiya.	3. Eat well, don't be shy.
4. Marunong kang magluto!	4. You know how to cook well!
5. Masarap. Tamangtama ang pagkaing ito.	5. It's delicious; well seasoned.
6. Kumuha pa kayo.	6. Take some more.
7. Ayaw ko na. Busog na ako.	7. I can't. I'm full.
8. Pahingi nga po ng inumin.	8. Give me a drink of water, please.

Panahun	Ding Panaun	Kalagayan ng panahon	The seasons
1. Mangêd ta asina manguran.	1. Masanting ena mumuran.	1. Mabuti at hindi na umuulan.	1. It's good that it's no longer raining.
2. Misyadun naumut ya mamut ta kurismayna.	2. Misyadung mapali uling panaun ning kaleldo.	2. Napakainit dahil tag-init na ngayon.	2. It's very hot because it's dry season.
3. Nalêpêt/Naliting.	3. Marimla	3. Maginaw.	3. It's cold.
4. Mahangin ta dilag bagyu.	4. Mayangin uling ating bagyu.	4. Mahangin dahil may bagyo.	4. It's very windy because there's a typhoon.
5. Maburak ya dan gawan manguran.	5. Maburak ya ing dalan uling kauran.	5. Maputik ang daan dahil tag-ulan.	5. The road is muddy because it's rainy season.
6. Nanguran yan malakas naybi.	6. Minuran masikan napun.	6. Umulan ng napakalakas kahapon.	6. It rained very hard yesterday.
7. Napaimata akun kilat saybi.	7. Ginising naku ning duldul nabengi.	7. Nagising ako dahil sa kulog kagabi.	7. The thunder woke me up last night.

Sa iskwela

King iskwela

1. Mallêngê kaw pun.	1. Makiramdam ko pa mu.
2. Mallêngê kaw dayi masalaysay.	2. Makiramdam kong masalese.
3. Pakibatan yuy kutang.	3. Pakibatan ye ing kutang.
4. Basên yuy hatin masikan.	4. Basan yeng masikan.
5. Basên yun tahimik.	5. Basan yeng taimik.
6. Umanên yun pag-aralan.	6. Pag-aralan yeng pasibayu.
7. Mangutang aku, makibat kaw.	7. Mangutang ku, makibat kayu.
8. Mirêng kaw.	8. Tikdo kayu.
9. Miknu kaw.	9. Lukluk kayu.
10. Itag-ay yuy gamêt yu nu tanda yuy pakibat.	10. Itas ye ing gamat yu nung balu ye ing pakibat.
11. Ipakasnêg mu ta ayan malêngê.	11. Isikan mu. E mi daramdaman.

Sa paaralan

At school

1. Makinig muna kayo.	1. Listen first.
2. Makinig kayong mabuti.	2. Listen carefully.
3. Sagutin ninyo ang tanong.	3. Answer the question.
4. Basahin ninyo ng malakas.	4. Read aloud.
5. Basahin ninyo ng tahimik.	5. Read silently.
6. Pag-aralan ninyo itong muli.	6. Study it again.
7. Magtatanong ako, sagutin ninyo.	7. I'll ask a question, you answer.
8. Tumayo kayo.	8. Stand up.
9. Maupo kayo.	9. Sit down.
10. Itaas ninyo ang inyong kamay kung alam ninyo ang sagot.	10. Raise your hand if you know the answer.
11. Lakasan mo. Hindi namin marinig.	11. Speak louder. We can't hear you.

AYTA**KAPAMPANGAN****TAGALOG****ENGLISH**

12. Mangêd.

12. Masanting.

12. Magaling.

12. Good.

13. Ustu.

13. Isto.

13. Tama.

13. Right.

14. Mali.

14. E-isto / Mali.

14. Mali.

14. Wrong.